

Functionaliteitseconomie: Hefboom voor duurzame ontwikkeling in België?

Samenvatting

Definitie, context en doelstelling

Sinds drie jaar is België op gewestelijk niveau begonnen met een hele reeks acties rond het begrip functionaliteitseconomie in een formele vorm te gieten. Naast het opduiken van particuliere initiatieven (opgeleide consultants, de 'Club belge de l'économie de la fonctionnalité'¹, medewerking aan de oprichting van het Europees instituut voor functionaliteitseconomie), ontwikkelen de deelgebieden en beleidslijnen langzamerhand studies en instrumenten met als doel het begrip te integreren in de strategieën inzake duurzame ontwikkeling².

Op federaal niveau gaf de FRDO³ de opdracht voor een onderzoek naar de functionaliteitseconomie en het verband ervan met duurzame ontwikkeling. Dat onderzoek werd uitgevoerd door het bureau Ecores⁴. Het heeft tot doel de FRDO en de federale overheid het volgende te verstrekken:

- kennis over de functionaliteitseconomie en het verband tussen de functionaliteitseconomie en duurzame ontwikkeling;

¹ <http://clubefc.be/>

² Project TURAS: <http://www.sustainable-everyday-project.net/pss/>

Project Plan-C (<http://eboek.plan-c.eu>)

³ Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, <http://www.frdo.be>

⁴ <http://www.ecores.eu/>

- mogelijke aanbevelingen en hefboomen om de ontwikkeling van de functionaliteitseconomie te bevorderen.

In het kader van deze studie gaf de FRDO een nadere beschrijving van de gebruikte definitie van functionaliteitseconomie:

“De functionaliteitseconomie streeft ernaar de verkoop van een goed te vervangen door de verkoop van een dienst of van een geïntegreerde oplossing die dezelfde functies vervult als het goed”.

Deze definitie vertoont gelijkenissen met het begrip Product Service Systems (PSS) van de Angelsaksische school.

Methodologische benadering

Gaat de functionaliteits-economie altijd in de richting van duurzame ontwikkeling?

Uit het literatuuroverzicht kwam duidelijk het gebrek aan een recente en complete studie inzake het verband tussen de functionaliteitseconomie en de drie pijlers van duurzame ontwikkeling tot uiting. Bijgevolg hebben wij nagedacht over de gepaste methodologie om de gegevens te verzamelen en te analyseren, zodat wij er, binnen het kader van deze thematiek, antwoordelementen uit kunnen afleiden.

Op basis van het literatuuroverzicht en de analyse van de bestaande instrumenten werd in een eerste fase dus het evaluatierooster voor de duurzaamheid van de gevallen van functionaliteitseconomie uitgewerkt.

In tweede instantie werden semigerichte interviews afgenomen die gebaseerd waren op het rooster en die werden aangevuld met een vragenlijst over de dynamiek waarmee de oplossing wordt toegepast. Dertien ondernemingen werden bevraagd.

Binnen deze methodologie gaat het bijgevolg om een verkennend kwalitatief onderzoek waarmee feiten en, op diepgaandere wijze, een bepaalde oplossing van de functionaliteitseconomie kunnen worden omljnd.

Het eerste deel van de conclusies richt zich op de dynamiek waarmee de oplossing van de functionaliteitseconomie wordt toegepast. Daarna komen de sociale, economische en ecologische aspecten van de geanalyseerde gevallen aan bod.

De belangrijkste punten van de casestudies

De ondernemingsprofielen

De veranderingsfactoren: vier ondernemingsprofielen met een uiteenlopende dynamiek

Dankzij de analyse van de veranderingsfactoren die de ondernemingen ertoe aanspoorden om zich tot de functionaliteitseconomie te verbinden, konden vier profieltypes worden onderscheiden. Deze profielen zijn ingedeeld volgens de sterkte van de economische motivatie en van de motivatie op het vlak van duurzame ontwikkeling.

De veranderingsfactoren :

De uitdagingen die het grondgebied stelt aanpakken (geëngageerden)

Zich aanpassen aan de marktontwikkelingen en aan de wensen van de klant (pragmatici)

Verder gaan dan het ecodesign (visionairs)...

De belangrijkste punten van de casestudies

De sociale, economische en ecologische effecten

De pragmatische ondernemingen denken na over hoe zij hun bestaande diensten meer op de functionaliteitseconomie kunnen richten om zo beter tegemoet te komen aan de nieuwe behoeften van hun klanten. Dit denkwerk wordt voornamelijk gestuurd door de economische motivatie. Aan het economisch model van de onderneming als dusdanig verandert niets, maar er komen wel ecofunctionele oplossingen naar voren die de bestaande producten en diensten aanvullen.

Op economisch en sociaal gebied bevordert het invoeren van deze nieuwe oplossingen het in stand houden van de lokale werkgelegenheid en de leiderspositie van de onderneming op de markt. Vanuit milieustandpunt bekeken leiden de uitgewerkte oplossingen *a priori* tot een optimalisering van het gebruik van de materiële middelen.

De visionaire ondernemingen wenden zich tot de functionaliteitseconomie omdat zij er een hefboom in zien waarmee zij hun doelstelling inzake duurzame ontwikkeling concrete vorm kunnen geven. Deze strategie is grotendeels geïnspireerd op de principes van de kringlooeconomie en is toegespitst op de grondstoffen- en energiestromen. Het denkproces over het veranderen van het

economisch model van de onderneming is aan de gang, met als doel af te stappen van een op volume gebaseerde redenering en een geïntegreerde oplossing aan te bieden aan de klant, een bron van gedeelde waarde.

Op economisch vlak verzekert de visionaire strategie de onderneming van een plaats als marktleider. Ze versterkt de veerkracht van de onderneming door te proberen haar minder afhankelijk te maken van hulpbronnen. Op sociaal gebied heeft het model, in zijn huidige toepassing, geen impact op de rechtstreekse lokale werkgelegenheid. De nieuw gecreëerde banen bevinden zich op de plaats waar de onderneming produceert en niet specifiek op haar werkterrein. Vanuit milieustandpunt streeft de aard van de ontwikkelde oplossingen op zich naar een loskoppeling tussen het produceren van waarde en het verbruiken van hulpbronnen. Het model is duidelijk gericht op een vermindering van de milieueffecten, zelfs op het tot stand brengen van positieve effecten op het milieu.

De belangrijkste punten van de casestudies

Conclusies en aanbevelingen

De geëngageerde ondernemingen zijn opgericht om de nieuwe oplossing van de functionaliteitseconomie toe te passen. Het gaat dus niet om de transitie van een bestaand economisch model, maar om de ontwikkeling van een nieuw model.

Vanuit het oogpunt van duurzame ontwikkeling hebben de oplossingen een positieve impact op de drie pijlers. Toch is het voor bepaalde gevallen, die nog aan het opstarten zijn, voorbarig om over de duurzaamheid van het ondernemingsmodel te oordelen.

Conclusies en aanbevelingen

Het model van de functionaliteitseconomie in zijn klassieke definitie “streeft ernaar de verkoop van een goed te vervangen door de verkoop van een dienst of van een geïntegreerde oplossing die dezelfde functies vervult als het goed”. Zoals blijkt uit de analyse van de in deze studie opgenomen gevallen heeft deze strikte definitie niet noodzakelijkerwijs een (voor de drie pijlers positieve) geïntegreerde dynamiek inzake duurzame ontwikkeling tot gevolg.

Niettemin toont de studie aan dat het model van de functionaliteitseconomie de transitie van economische activiteiten naar duurzame

ontwikkeling kan bevorderen indien het correct wordt begrepen en ondersteund wordt door de juiste maatregelen (om misstanden te vermijden).

In dat kader werden 4 concrete aanbevelingen geformuleerd:

- Aanbev.1: De transitie van ondernemingen naar de functionaliteitseconomie financieren;
- Aanbev. 2: De overheidsaankopen stimuleren om de vraag aan te zwengelen;
- Aanbev. 3: De consumenten sensibiliseren om een andere houding aan te nemen tegenover voorwerpen en diensten;
- Aanbev. 4: Het verschijnsel van de transitie naar het model van de functionaliteitseconomie onderzoeken en opvolgen.

Deze aanbevelingen worden nader voorgesteld in het volledige verslag van de studie.